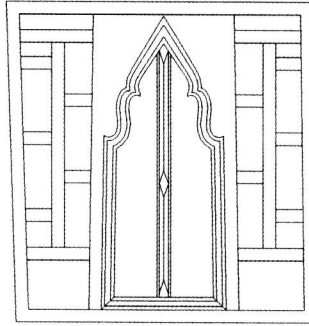
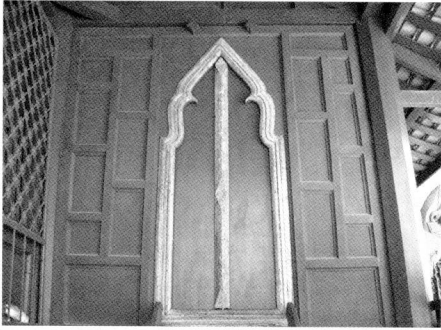
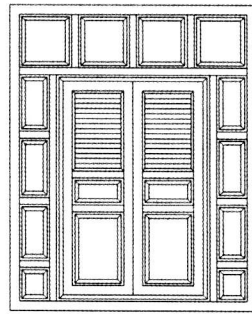

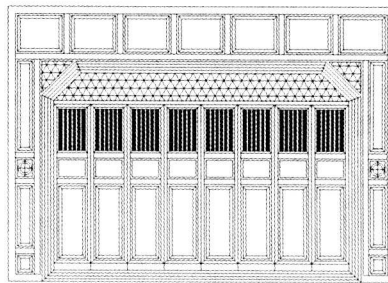

ตัวอย่างรูปแบบฝาและประตู
ของศาลาการเปรียญกรณีศึกษา

ประตูบานเปิดคู่มีกลอนดันทันใน
กรอบบานทำเป็นซุ้มเรือนแก้ว
: ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม

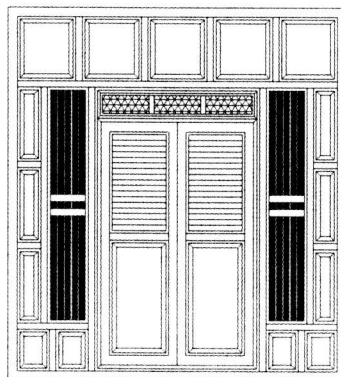

ประตูบานเปิดคู่ : ศาลาการเปรียญวัดนาพรหม

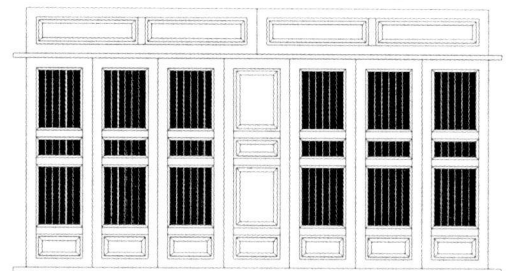

ประตูบานเฟี้ยม ๘ บาน :
ศาลาการเปรียญวัดเกาะแก้วสุทธาราม

ประตูบานเปิดคู่มีช่องแสงลูกกรงเหล็กขนบข้าง :
ศาลาการเปรียญวัดปากคลอง

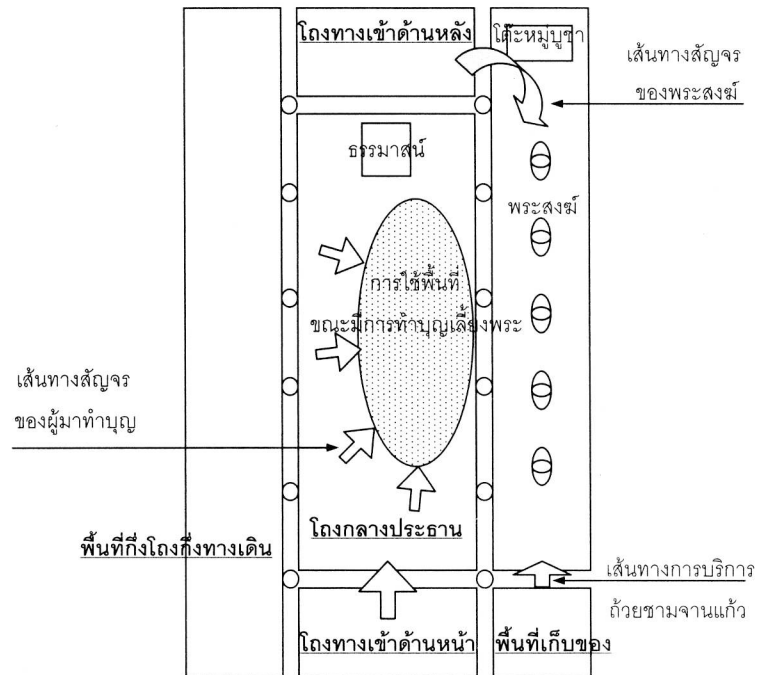
ประตูบานเฟี้ยม ๖ บาน ศาลาการเปรียญวัดนรก

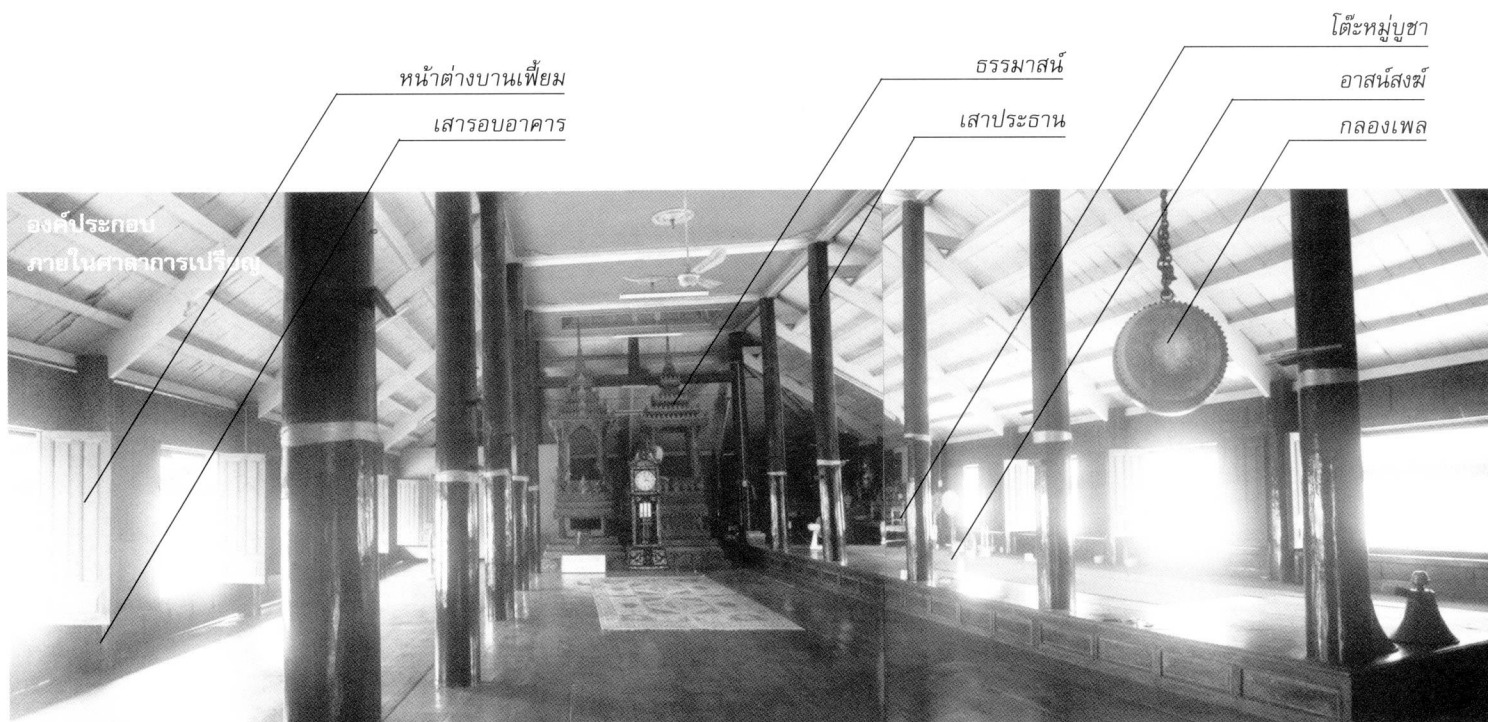
๒.๖ สัดส่วนอาคาร การกำหนดสัดส่วนศาลาการเปรียญ จังหวัดเพชรบุรีใช้ลักษณะเดียวกับเรือนไทยหรือกุฏิสงฆ์ทั่วไป สัดส่วนและทรงของจั่วส่วนใหญ่จะกำหนดขึ้นจากชื่อ ด้วยสูตรว่า **“หักสี่ ทั้งหนึ่ง ไชขึ้น คอกละนิ้ว”** อันหมายถึงถ้าชื่อ ๔ คอก ใช้ตั้งสูง ๓ คอก และบวกเพิ่มขึ้นอีก ๓ นิ้ว แต่ทั้งนี้ระยะการใช้ชื่อนั้นมักต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับดุลยพินิจและสุนทรียภาพของช่างแต่ละคน ครั้นได้ทรงจั่วแล้วช่างจึงกำหนดสัดส่วนตัวเรือนต่อไป ซึ่งผลจากการศึกษาสัดส่วนศาลาการเปรียญโดยเฉลี่ยสรุปในเบื้องต้นได้ว่า ถ้าศาลาการเปรียญใช้ชื่อกว้าง ๑๐ หน่วย ความสูงของตั่งเท่ากับ ๔ หน่วย ระยะตัวเรือนจากหลังช่อถึงหลังรอดเท่ากับ ๑๓ หน่วย หลังอะเสของหลังคาเกินสาม (ตักบน) ถึงหลังรอดเท่ากับ ๘ หน่วย และความสูงของใต้ถุนจากหลังรอดถึงพื้นดินเท่ากับ ๔ หน่วย

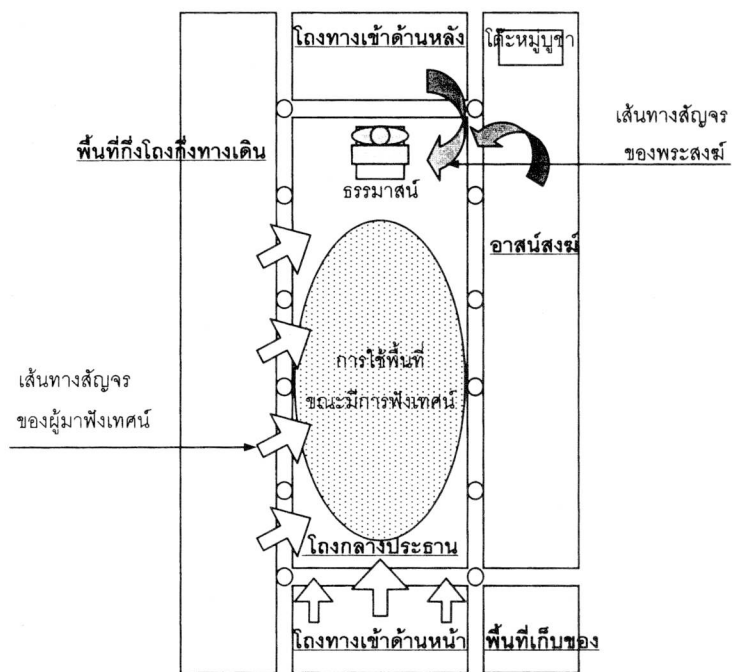
๒.๗ ที่ว่าง ที่ว่างภายในศาลาการเปรียญมีการจัดระเบียบอย่างชัดเจนตามลักษณะการใช้สอยรวมถึงฐานะทางสังคมที่ต่างกันระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส โดยมีที่ว่างสำคัญคือที่ว่างโถงกลางประธานภายใต้มีหลังคาจั่วมีรูปเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าในแนวตั้งปลายสอบตามการล้มสอบของเสา ที่ว่างภายในศาลาการเปรียญต่างมีคุณลักษณะเฉพาะที่ต่างกันตามเงื่อนไขของขนาดส่วน สัดส่วน รูปปริมาตรและจังหวะที่ว่างในทางลึก อันเป็นผลจากระยะและจำนวนห้องของเสา การประดับตกแต่งปริมาณและลักษณะจังหวะของแสงและเงาอันเป็นผลจากส่วนเปิดและปิดของฝา จากการศึกษาได้ข้อสรุปว่า ที่ว่างที่มีคุณภาพสำหรับศาลาการเปรียญควรมีลักษณะ โถง โปร่งสบาย ไม่อึดอัด มีปริมาณแสงที่เพียงพอด้วยจังหวะแสงเป็นระเบียบ เรียบร้อย สวยงาม และที่สำคัญควรแสดงคุณลักษณะของภาวะสงบนิ่งเป็นสมาธิด้วยการประดับตกแต่งอย่างพอเหมาะ ผลการศึกษาพบว่า การประดับโดยรอบที่ว่างด้วยภาพจิตรกรรมนั้น นอกจากเป็นการสร้างให้รูปที่ว่างมีมิติชัดเจนยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการสร้างสัญลักษณ์ เนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาอันน่าสนใจให้กับที่ว่างอีกด้วย

ลักษณะการใช้พื้นที่ภายในศาลาการเปรียญ เมื่อมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

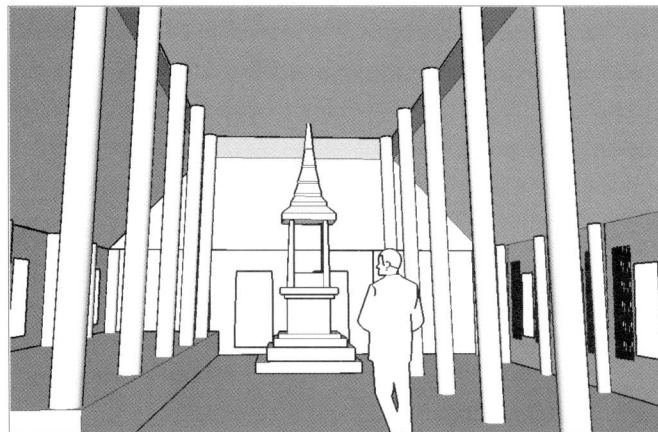

ลักษณะการใช้พื้นที่ในศาลาการเปรียญเมื่อมีการทำบุญเลี้ยงพระ

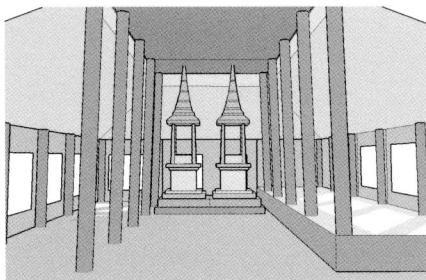
ลักษณะการใช้พื้นที่ในศาลาการเปรียญเมื่อมีการฟังเทศน์

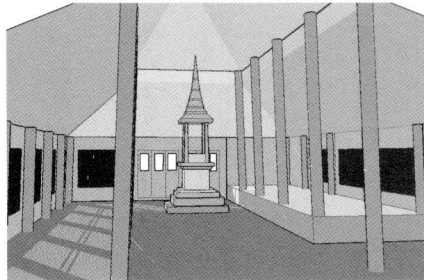
การประดับภาพจิตรกรรม โดยรอบที่ว่างโถงกลางประธาน ภายในศาลาการเปรียญ

ภาพบน : จิตรกรรมบริเวณคอสองใต้หลังคาจั้วศาลาการเปรียญวัดเกาะแก้วสุทธาราม
ภาพล่าง : จิตรกรรมประดับโดยรอบที่ว่างโถงกลางประธานศาลาการเปรียญ
วัดปากคลอง

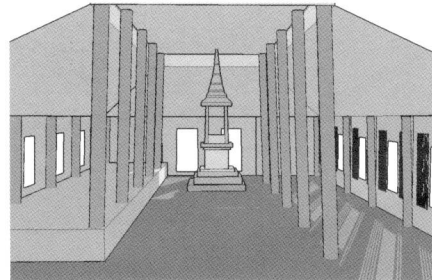
จังหวัดแสงและเงาภายในที่ว่างศาลาการเปรียญกรณีศึกษา

จังหวัดแสงและเงาจากฝาและหน้าต่าง
บ้านเพ็ญม : ศาลาการเปรียญวัดพระทรง

จังหวัดแสงและเงาจากฝาและหน้าต่าง
ชู้ลูกกรงเหล็ก : ศาลาการเปรียญวัดแรก

จังหวัดแสงและเงาจากฝาและหน้าต่างบานเปิดคู่
ชนาบข้างด้วยช่องแสงชู้ลูกกรงไม้
ศาลาการเปรียญวัดยาง

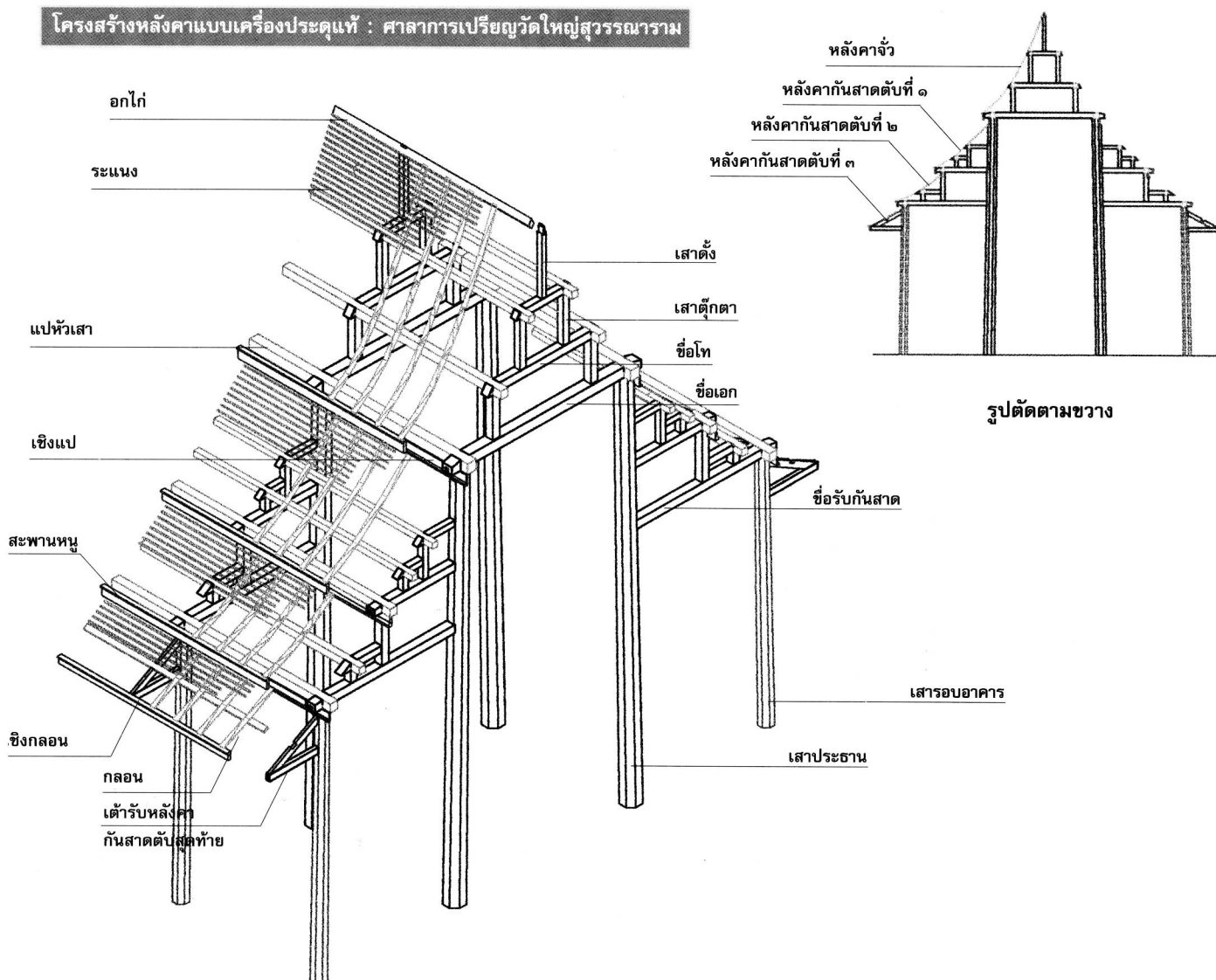
๒.๘ โครงสร้างและวัสดุ ศาลาการเปรียญมีลักษณะเป็นเรือนเครื่องสับ ขึ้นส่วนไม้และองค์ประกอบโครงสร้างแต่ละชิ้นยึดติดกันด้วยการถากและการบากไม้เข้าเดือยยึดด้วยสลัก โครงสร้างอาคารมีโครงหลักอยู่ที่เสา ๒ ชุด ชุดแรกเป็นเสาศูนย์กลางประธานตั้งขึ้นไปรับหลังคาจั่ว ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑๒ - ๑๓ นิ้ว ชุดที่สองเป็นเสารอบอาคารตั้งขึ้นไปรับหลังคากันสาดและฝ้าขนาดเล็กว่าเสาชุดแรก มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๙ - ๑๑ นิ้ว พื้นอาคารใช้ไม้กระดานปูนอร์ดซึ่งวิ่งทะลุกลางเสาตามแนวขวาง พริ้งบนปลายรอดเดินโดยรอบอาคารทำหน้าที่รับฝามัน และรัดเสารอบอาคารทั้งหมดไว้ในขอบเขตของผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

เนื่องจากสร้างขึ้นต่างยุคสมัยกันระบบโครงสร้างหลังคาศาลาการเปรียญกรณีศึกษาจึงแตกต่างกันโดยสามารถจำแนกได้ ๓ ระบบ ตามลักษณะชุดเครื่องมือไม้ที่ตั้งขึ้นไปรับแปะ ประกอบด้วย ระบบโครงสร้างแบบเครื่องประดู่ ซึ่งเป็นระบบโครงสร้างสมัยอยุธยาตอนปลาย ใช้ชุดเสาตุ๊กตาและข้อโถตั้งขึ้นไปรับแปะรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ระบบโครงสร้างแบบเครื่องประดู่ผสมจันทัน ซึ่งเป็นระบบโครงสร้างในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ใช้ชุดเสาตุ๊กตา

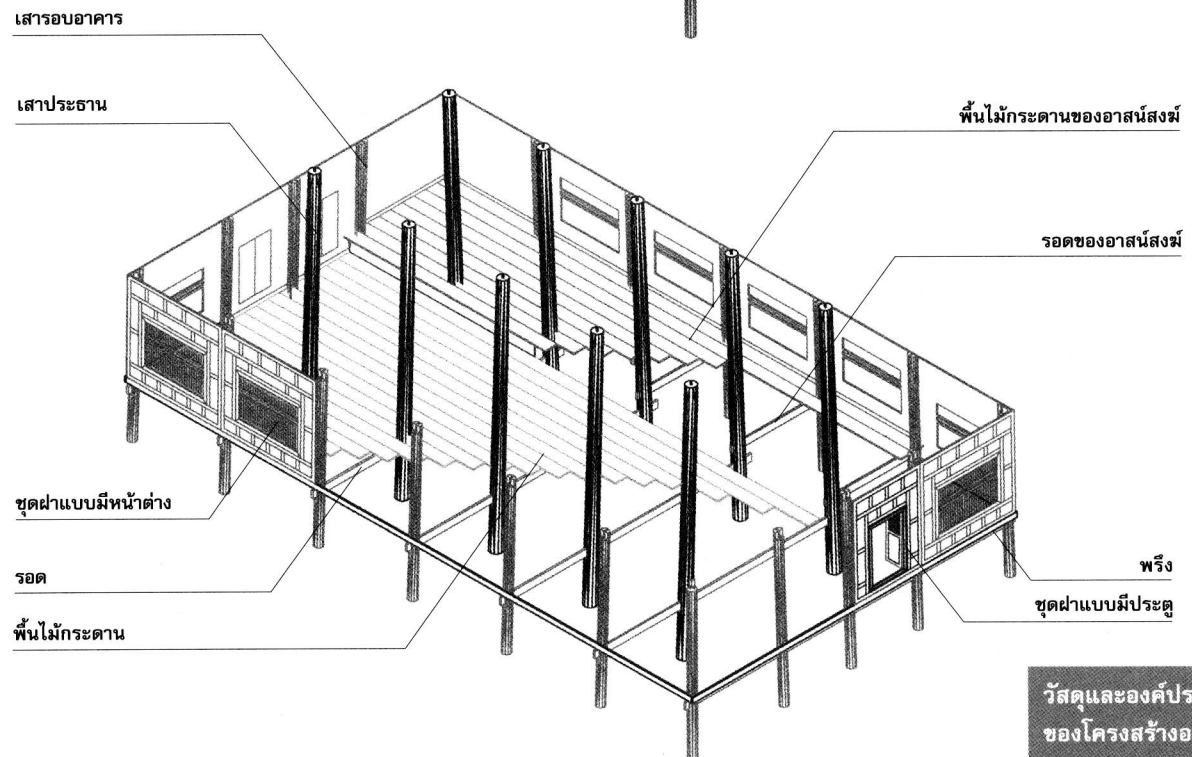
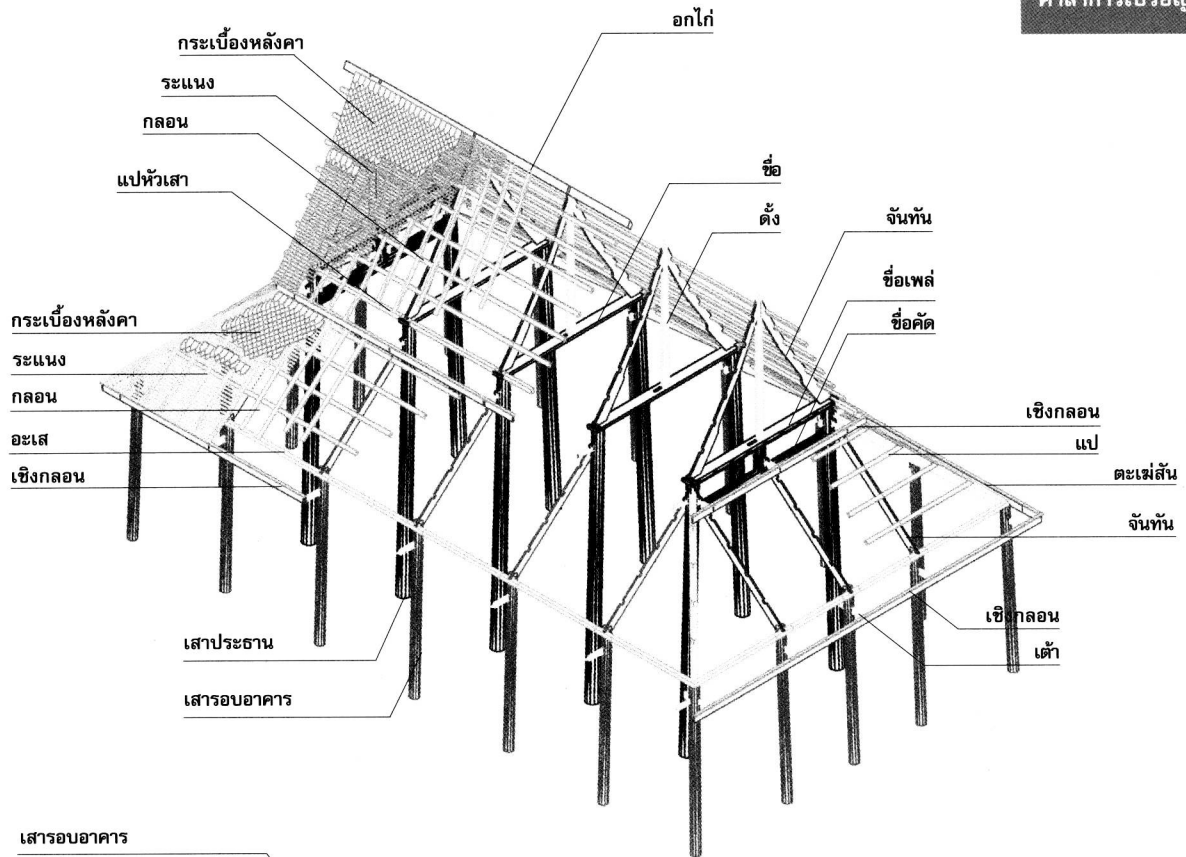
และข้อโถ ๑ ชุด ร่วมกับจันทันตั้งขึ้นไปรับแปะ และสุดท้ายเป็นระบบโครงสร้างแบบจันทันซึ่งเป็นโครงสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ใช้จันทันเพียงตัวเดียวพาดยาวเพื่อรับแปะรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า องค์ประกอบโครงสร้างถัดจากแปะขึ้นไปเป็นกลอน ระแนง และกระเบื้องหลังคาตามลำดับ

๒.๙ ขั้นตอนและวิธีการก่อสร้าง การก่อสร้างศาลาการเปรียญทั่วไปสามารถแบ่งขั้นตอนหลักได้ ๔ ขั้นตอนคือ เริ่มจากขั้นตอนที่ ๑ เป็นการปรับพื้นที่ ฝังวัดทำผัง ชุดหลุมเสา รวมถึงการเตรียมไม้โดยการนำไม้มาบากเตรียมไว้ ขั้นตอนที่ ๒ เป็นการขึ้นโครงสร้างหลักของอาคาร เริ่มจากเสา รอด พริ้ง ข้อ ตั้ง จันทัน ออกไก่และแปตามลำดับ ขั้นตอนที่ ๓ เป็นการขึ้นโครงสร้างรองของอาคารได้แก่ พื้น ฝ้าฝา ส่วนโครงสร้างหลังคา ได้แก่ กลอน ระแนงและกระเบื้อง จากนั้นเป็นขั้นตอนที่ ๔ ซึ่งเป็นขั้นตอนการปรับและตกแต่งรายละเอียดเช่น การติดเครื่องปิดกระเบื้องทำฝ้าเพดาน และการประดับตกแต่งลวดลายหรือภาพจิตรกรรมต่างๆ ตลอดจนทำขานและบันไดทางขึ้นแล้วจึงยกข้อฟ้า

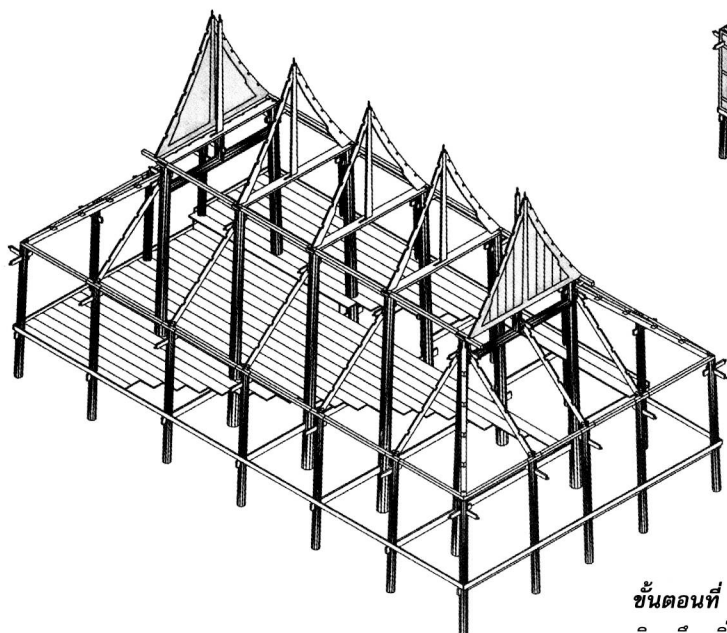
โครงสร้างหลังคาแบบเครื่องประดู่แท้ : ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม

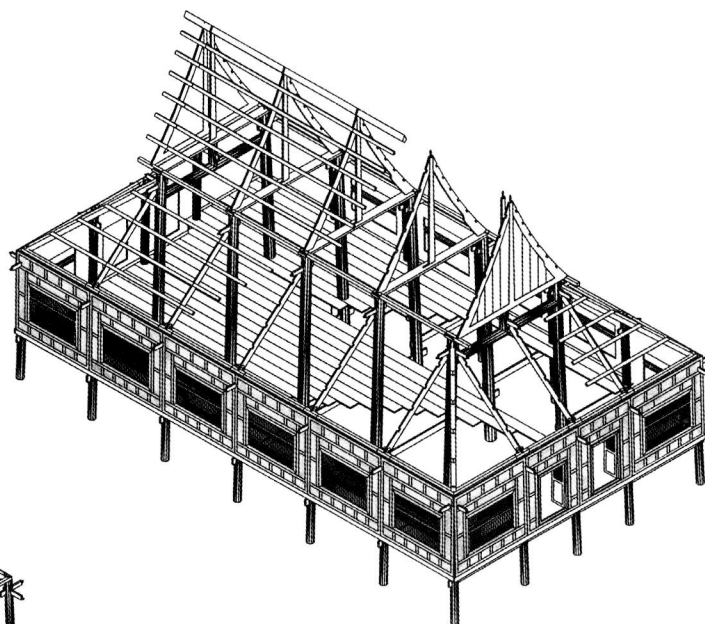
วัสดุและองค์ประกอบ
ของโครงสร้างหลังคา
ศาลาการเปรียญ

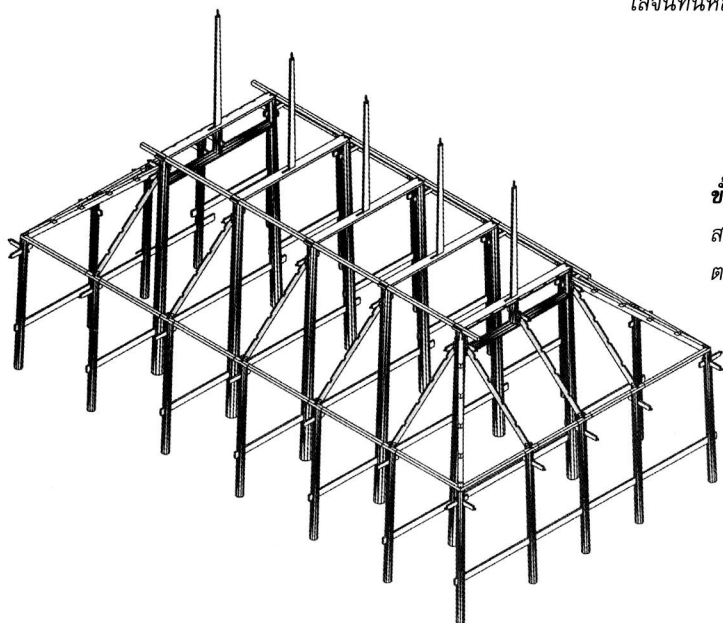
วัสดุและองค์ประกอบ
ของโครงสร้างอาคาร
ศาลาการเปรียญ

ขั้นตอนที่ ๓
ติดพรีง เริ่มวางไม้กระดานพื้น
ใส่จันทันหลังคาจั่วและแผงหน้าบัน

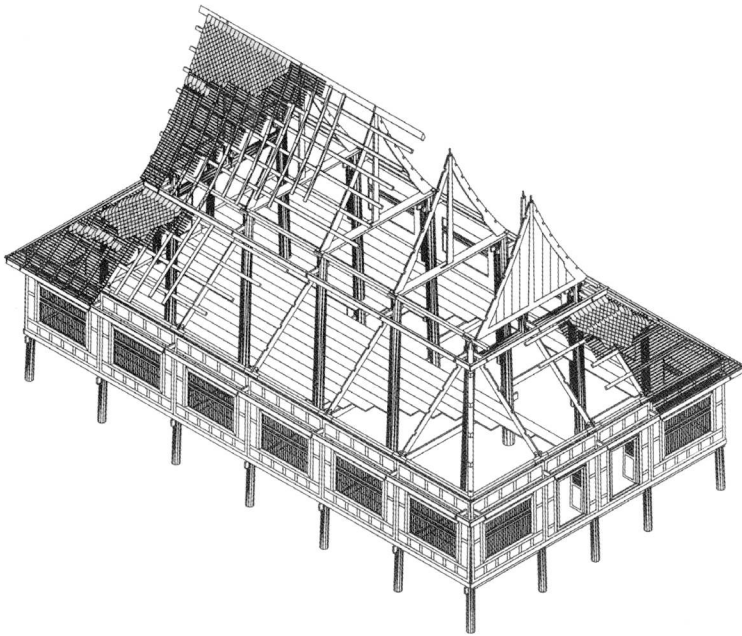
ขั้นตอนที่ ๔
ติดอกไก่แป และยกแผง
ฝาผนังบนพรีง

ขั้นตอนที่ ๒
สวมข้อ วางแปหัวเสาและตั้งตั้ง ใส่อะเส
ตะเฝและจันทันรับหลังคาทั้งสามด้าน

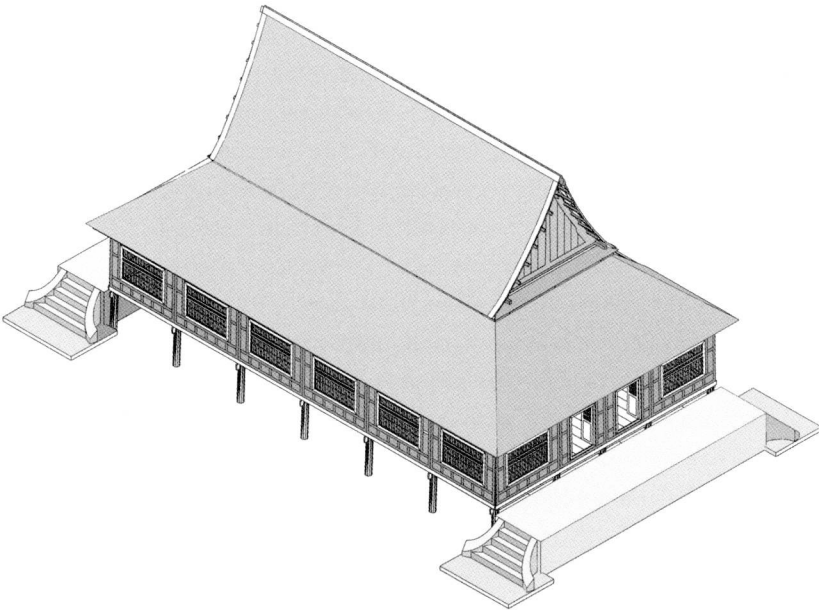

ขั้นตอนที่ ๑
ตั้งเสาประธานและเสาอบอาคาร
ใส่รอดทะลุกลางเสาอาคารทุกต้น

ขั้นตอนที่ ๕

ติดกลอน ระบาย และมุงกระเบื้องหลังคา

ขั้นตอนที่ ๖

แต่งระดับและปูพื้นภายในอาคาร
ให้เรียบร้อย ทำชานและบันไดทางขึ้น

ท้ายสุดของการศึกษาได้พบว่าศาลาการเปรียญกรณีศึกษา ๑๒ หลัง ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากรูปทรงต้นแบบในอดีต ซึ่งสามารถจำแนก ระดับการเปลี่ยนแปลงของศาลาการเปรียญออกได้ ๓ ระดับ เริ่มจากการ ยกใต้ถุนสูงเล็กน้อยราวประมาณ ๐.๕๐ - ๐.๗๕ เมตร การยกใต้ถุนสูง ตั้งแต่ ๐.๗๕ เมตรขึ้นไป และการยกใต้ถุนสูงแล้วก่อผนังโดยรอบทั้งหมด มีสาเหตุปัจจัยหลักมาจากความต้องการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดตา และที่สำคัญที่สุดคือเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้งานตรงส่วนใต้ถุนอาคาร อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของศาลาการเปรียญไม่เพียงเกิดขึ้น เฉพาะรูปแบบอาคารเท่านั้นแต่ยังมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมใช้สอยด้วย ดังจะเห็นว่าศาลาการเปรียญบางหลังมีการใช้สอยลดลงจากที่ควรจะเป็น เนื่องจากกิจกรรมหลักอย่างการทำบุญและฟังธรรมเทศนาในวันธรรมสวนะ ได้ถูกโอนย้ายขึ้นไปจัดบนหมู่กุฏิสงฆ์แทนเนื่องจากกว้างขวางและสะดวก กว่า บางวัดศาลาการเปรียญจะใช้ในโอกาสสำคัญอย่างจัดเทศน์มหาชาติ หรืออาจใช้เป็นสถานที่ถืออุโบสถศีลของอุบาสกอุบาสิกาเท่านั้น ซึ่งล้วนเป็น กิจกรรมที่แทบจะเหลือน้อยลงไปทุกวัน ขณะที่ศาลาการเปรียญบางวัด แทบจะไม่มีการใช้งานอันใดอีกต่อไป.

กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะแต่ศาลา การเปรียญกรณีศึกษาเท่านั้น แต่รวมไปถึงศาลาการเปรียญหลังอื่นทั่วไป ในจังหวัดเพชรบุรีด้วย ประกอบกับการที่ปัจจุบันวัดสามารถสร้างอาคาร ศาลาเอนกประสงค์สำหรับจัดกิจกรรมต่างๆของวัดได้อย่างหลากหลาย มากขึ้น ด้วยรูปแบบอาคารถาวรวัดขนาดใหญ่กว้างขวางทำให้มีพื้นที่ ใช้งานมากขึ้นและทันสมัยด้วยระบบเครื่องปรับอากาศ ศาลาการเปรียญ แบบจารีตในอดีตจึงถูกกลืนเลือนไปด้วยการละเลย ปลอมร้าง และนำไปสู่ การรื้อทิ้งในที่สุด เนื่องจากไม่สามารถตอบสนองของกิจกรรมการใช้งานและ วัฒนธรรมผู้คนและพุทธศาสนาที่แปรเปลี่ยนไปในปัจจุบันได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม ศาลาการเปรียญบางหลังสามารถดำรงอยู่ได้ด้วย สำนึกของความเป็นอาคารอันทรงคุณค่าแห่งอดีตมากกว่าจะอยู่ได้จาก หน้าที่ใช้สอยอันแท้จริงของตัวเองซึ่งหลงเหลืออยู่เพียงน้อยนิด.